

**Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет
Наукова бібліотека**

**НАУКОВА БІБЛІОТЕКА РІВНЕНСЬКОГО
ДЕРЖАВНОГО ГУМАНІТАРНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ: СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ
РОЗВИТКУ**

*(Збірник матеріалів
VI-ї науково-практичної конференції
30 серпня 2012 р.)*

Рівне 2012

УДК 027.7:378
Н 34
ББК 78.34(4Укр)

**Наукова бібліотека Рівненського державного гуманітарного університету:
стан і перспективи розвитку** : зб. матеріалів VI-ї наук.-практ. конф., 30 серп. 2012 р. /
укл.: С. Н. Грипич, Г. П. Семенюк. –Рівне : РДГУ, 2012. – 69 с.

Відповідальний за випуск:

С. Н. Грипич – доцент,
директор наукової бібліотеки
Рівненського державного
гуманітарного університету.

Укладачі:

С. Н. Грипич – доцент,
директор наукової бібліотеки
Рівненського державного
гуманітарного університету.

Г. П. Семенюк – заступник
директора з наукової роботи наукової
бібліотеки Рівненського державного
гуманітарного університету.

Рецензенти:

Л. Ф. Трачук – канд. іст. наук,
доц. кафедри бібліотекознавства і
бібліографії
Рівненського державного
гуманітарного
університету.

Представлені у збірнику статті охоплюють широкий спектр питань в діяльності наукової бібліотеки РДГУ, пов'язаних з формуванням, зберіганням, пошуком, використанням та продукуванням інформації, еволюцією університетської бібліотеки в умовах інформатизації та реформування вищої освіти України.

Видання адресоване широкому колу бібліотечних фахівців, особливо бібліотек вищих навчальних закладів, а також студентам – майбутнім бібліотекарям.

Ухвалено методичною радою
наукової бібліотеки РДГУ
Протокол № 8
від 20.09.2012 р.

©Наукова бібліотека РДГУ
Рівне, вул. Остафова, 31
<http://nlibrary-rdgu.rv.ua>
library@rshu.edu.ua

УДК 027.7:025.2

С. М. ПОЛІЩУК

*заступник директора з науково-методичної роботи
наукової бібліотеки Рівненського
державного гуманітарного університету*

КНИГОЗАБЕЗПЕЧЕНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ОСВІТНІХ РЕСУРСІВ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ РДГУ

***Резюме.** В статті розглядаються питання книгозабезпеченості навчального процесу РДГУ, та його вплив на формування освітніх ресурсів згідно вимог ліцензування та акредитації.*

***Ключові слова:** наукова бібліотека РДГУ, формування фонду, книгозабезпеченість, база даних книгозабезпеченості, ліцензування, акредитація.*

Національна система вищої освіти в умовах євроінтеграції України реформується згідно із основними положеннями Болонського процесу. Для досягнення нової якості освіти, успішного її розвитку

визначальним є рівень інформаційно-бібліотечного обслуговування, максимальне забезпечення навчальної та наукової діяльності вищого навчального закладу навчально-методичними комплексами, доступом до світових баз даних. Успішний інформаційний супровід навчального процесу університету покликана забезпечувати його бібліотека – посередник між постійно зростаючим потоком інформації та її користувачами, яка у підсумку стає гарантом якості освіти.

Сьогодні бібліотека вишу змінює свої традиційні функції, трансформуючи увесь комплекс послуг для якомога повнішого задоволення потреб користувачів і стає інформаційним центром забезпечення оптимальної освітньо-наукової діяльності [1, с. 31-32].

Одним із головних напрямів діяльності бібліотеки РДГУ є формування галузевого документно-інформаційного ресурсу, оскільки саме документні ресурси є основою інформаційного забезпечення навчальної та наукової діяльності всіх підрозділів вищого навчального закладу.

Основними характеристиками фонду бібліотеки є його обсяг, інформативність відповідно до запитів користувачів і постійне оновлення.

Модернізована книгозбірня сучасного вищого навчального закладу – ключовий інформаційний ресурс, галузеве інформаційне середовище вишу .

Питання формування бібліотечного фонду й оптимальної організації наукової бібліотеки вищого навчального закладу завжди актуальні й зумовлюють якість підготовки спеціальностей. Оперативне та повне задоволення інформаційних запитів студентів, аспірантів і викладачів, забезпечення вільного доступу до інформації, вирішення питань інтеграції інформаційних ресурсів, що сприяють підвищенню рівня якості освітньо-наукової діяльності ВНЗ, можливі лише за умови науково-обґрунтованого комплектування бібліотечних фондів. Формування навчального фонду вимагає комплексного, системного підходу до всіх процесів його складових – комплектування, аналізу використання, вилучення від застарілої і непрофільної літератури.

Необхідно відзначити, що комплектування вишівських бібліотек має деякі тільки їм властиві особливості, що передбачають формування фонду документів у двох напрямках: змістовному та кількісному.

Основний принцип змістовного напрямку формування фонду – це його профілювання, тобто відповідність навчальним планам та програмам вищого навчального закладу.

Кількісний критерій формування фонду залежать від контингенту студентів і визначається ліцензійними нормативами забезпечення їх науковою та навчально-методичною літературою.

Відповідно до Закону України «Про вищу освіту» та наказу Міністерства освіти і науки, молоді та спорту «Ліцензійні умови надання освітніх послуг у сфері вищої освіти» від 19.01.2004 р. (зміни та доповнення від 29.11.2011 р. № 1377) ставиться завдання підвищення якості освіти шляхом упорядкування забезпечення навчального процесу навчально-методичною літературою. Критеріями для отримання вищим навчальним закладом ліцензії та акредитації є наступні нормативи: придбання для студентів денної форми навчання підручників і навчальних посібників 1:3; методичні вказівки 1:5; заочної форми навчання – підручники, навчальні посібники та методичні вказівки – 1:1. У зв'язку з цим моделювання і формування науково-освітніх ресурсів та інформаційне забезпечення навчального процесу є одним з найактуальніших завдань вищого навчального закладу та його бібліотеки. Виконання цих вимог в умовах обмеженого фінансування проблематично, але в міру акредитації окремих спеціальностей завдання вирішується поетапно. І тут особливо важлива взаємодія бібліотеки і кафедр ВНЗ.

Варто зазначити, що формування фонду навчальної літератури здійснюється з урахуванням книгозабезпеченості окремих дисциплін і спеціальностей. Ця проблема в навчальному процесі завжди була в зоні підвищеної уваги вищого навчального закладу і бібліотеки. На сьогоднішній день книгозабезпеченість – це один з найважливіших показників відповідності вишу вимогам ліцензування та акредитації. Для отримання показників зі спеціальностей і дисциплін необхідно зібрати та проаналізувати навчальні програми, відомості про навчальну літературу і контингент студентів. Особливого значення набуває наявність картотеки книгозабезпеченості.

Оптимальна модель комплексного обліку та аналізу книгозабезпеченості відпрацьовувалась науковою бібліотекою РДГУ роками. Ще в кінці 1970-х рр. вивчався досвід бібліотеки Ленінградського державного університету і було прийнято рішення про організацію картотеки книгозабезпеченості. Основні документи для створення картотеки – це навчальні плани вишу, навчальні програми, методичні вказівки до вивчення дисциплін та інші навчально-методичні матеріали.

Картотека книгозабезпеченості є основним довідковим апаратом для чіткої організації забезпечення користувачів наукової бібліотеки навчальною літературою, інструментом обробки значних

інформаційних масивів. Актуальність моніторингу книгозабезпеченості постійно зростає через необхідність якісного управління формуванням і використанням навчального фонду бібліотеки. Саме картотека книгозабезпеченості сприяє ефективному комплектуванню, використанню видань, допомагає визначити пріоритети в комплектуванні фонду, раціонально використати кошти, впливає на процес університетського книговидання, допомагає оперативно обслуговувати студентів, готувати комплекти навчальної літератури тощо.

Картотека дає відповіді на такі запитання:

1. Які дисципліни вивчаються у ВНЗ, за якими кафедрами вони закріплені?

2. Який контингент студентів на поточний навчальний рік (денної та заочної форм навчання) вивчають кожну окрему дисципліну, як вони розподіляються по факультетам, курсам, семестрам, по спеціальностям і спеціалізаціям?

3. Які видання рекомендуються по кожній навчальній дисципліні в якості:

- основної (обов'язкової) літератури;
- додаткової літератури.

4. Кількість примірників кожного видання в фонді навчальної літератури.

Матеріали картотеки систематизуються таким чином: роздільники з назвами факультету, кафедри, навчальної дисципліни, картка контингенту, основна та додаткова література.

Внесення змін та доповнень у картотеку (надходження нової літератури, вибуття літератури з фондів бібліотеки, зміни в навчальних планах тощо) проводяться постійно. Повне редагування картотеки книгозабезпеченості здійснюється щорічно перед початком нового навчального року спільно з кафедрами університету.

Разом з тим, ведення картотеки в картковому варіанті достатньо трудомісткий процес. Багато часу витрачається і на надання кафедрам даних про книгозабезпеченість в друкованому варіанті.

Впровадження в практику роботи наукової бібліотеки РДГУ інформаційних технологій надало можливість організовувати цю роботу на якісно новому рівні.

Придбавши в 2002 р. автоматизовану систему «УФД/Бібліотека», розпочали створювати електронний каталог на нові надходження а також здійснювати ретроввод навчальної літератури. В 2004 р. почали створювати базу даних (БД) книгозабезпеченості. Принцип створення БД залишився таким самим, як і в картковому

варіанті. Протягом цих років вона доповнювалась, як у процесі поточного комплектування фонду бібліотеки, так і за допомогою ретроспекції, удосконалювалась з метою якнайефективнішого і найповнішого висвітлення фонду нашої бібліотеки у забезпеченні навчальних дисциплін. З використанням засобів обчислювальної техніки зростає оперативність отримання інформації, забезпечується можливість її багатофункціонального використання, відпадає необхідність у паперових архівах, з якими пов'язана організація картотеки, і їхнього багаторазового перегляду в залежності від мети запиту. На раціональність і ефективність роботи з БД книгозабезпеченості на даний час впливають ряд об'єктивних факторів. Так, запропонований варіант розробника програмного забезпечення «УФД/Бібліотека», потребує доопрацювання та вдосконалення. Тому наукова бібліотека РДГУ працює над формуванням БД і продовжує ведення традиційної карткової картотеки книгозабезпеченості.

Детально продумана за своїм складом картотека допомагає бібліотеці проводити багатоаспектний аналіз стану забезпеченості навчального процесу, оперативно інформувати кафедри про книгозабезпеченість окремих дисциплін, готувати матеріали по ліцензуванню та акредитації спеціальностей, своєчасно змінювати політику комплектування навчального фонду.

На матеріалах картотеки книгозабезпеченості на допомогу студентам та професорсько-викладацькому складу наукова бібліотека РДГУ започаткувала серію «Інформаційно-методичне забезпечення навчальних дисциплін кафедр фондами наукової бібліотеки РДГУ». В рамках цієї серії підготовлено і вийшли друком два інформаційно-методичні посібники:

1. Кафедра історії України : інф.-метод. посіб. // уклад. С. Н. Грипич, С. М. Поліщук, Г. М. Тарасюк. – Рівне : РДГУ, 2011. – 97 с.

2. Кафедра загальної і соціальної педагогіки та акмеології : інф.-метод. посіб. // уклад. С. Н. Грипич, С. М. Поліщук, Г. М. Тарасюк. – Рівне : РДГУ, 2011. – 75 с.

Готується до друку інформаційно-методичний посібник «Кафедра загальної психології та психодіагностики».

Вивчення стану документно-інформаційних ресурсів свідчить, що проведена бібліотекою робота з формування фонду позитивно впливає на книгозабезпеченість навчального процесу. Щороку наукова бібліотека РДГУ отримує близько 10 тисяч примірників літератури.

Суттєвий вплив на якість освіти має науково-методичне забезпечення сучасного освітнього процесу, що здебільше визначається рівнем забезпечення підручниками та навчально-методичними посібниками. Нормативними документами з ліцензування й акредитації ВНЗ визначено нормативи співвідношення навчальної літератури (фонд навчальної літератури повинен становити 60% від загально обсягу) [5, с. 157]. Фонд навчальної літератури наукової бібліотеки РДГУ складає 59,7 % від загального фонду.

Один із серйозних недоліків забезпечення навчального процесу у вищій школі – це відсутність єдиної програми, в якій би була викладена стратегія забезпечення вищих навчальних закладів навчальною літературою, виходячи з потреб у ній, а не з наявних бюджетних можливостей Міністерства освіти і науки та молоді і спорту України.

У 2009 р. тодішнім Міністерством освіти і науки України було розроблено галузеву програму «Підручник вищої школи», яка розраховувалась на 2010-2012 рр. та містила понад 500 назв навчально-методичної літератури. Програмою передбачалось створення системи моніторингу потреб у підручниках і посібниках, видання нового покоління україномовних підручників із метою повного забезпечення ними вищих навчальних закладів. Однак, як зазначалося на робочій нараді МОН України із питань видання навчально-методичної літератури для ВНЗ 3 червня 2010 р., ця програма не функціональна і потребує принципового перегляду. За два останні роки через брак коштів за рахунок державного бюджету не було видано жодної назви навчальної літератури [5, с. 158]. Тому бібліотеки ВНЗ самостійно вирішують питання формування фондів для задоволення потреб користувачів навчально-методичною літературою.

Протягом останніх років в умовах розвитку РДГУ, ліцензування нових спеціальностей, що веде до включення в навчальні плани нових навчальних дисциплін, на тлі нестійкого бюджетного фінансування наукова бібліотека РДГУ приділяє особливу увагу комплектуванню фонду для забезпечення навчального процесу. Слід відзначити, що поліпшився якісний склад нових надходжень. Основними джерелами книгозабезпечення наукової бібліотеки є видавничі організації різних форм власності, які діють на ринку навчальної книги України для вищої школи: «Академія», «Академвидав», «Вища школа», «Центр навчальної літератури» та ін. Пріоритет надається новим, малозабезпеченим навчальним дисциплінам, документам із питань розвитку вітчизняної та світової педагогічної науки, менеджменту і маркетингу в освіті, нових педагогічних технологій та інноваційних

підходів до професійної підготовки педагогічних кадрів, документам із питань психології, економіки, права, політології.

З появою електронних документів та видань виникає можливість розширити асортимент основних та додаткових навчальних і навчально-методичних матеріалів. Проблема книгозабезпеченості вирішується шляхом використання електронних видань, придбаних у книготорговельній мережі та створених в університеті.

Наукова бібліотека РДГУ забезпечує навчальний та науковий процес джерелами оперативної інформації – періодичними виданнями. Однак, в умовах обмеженого фінансування, постійного здорожчання газет та журналів не завжди вдається розширювати кількість їх назв.

Особливо гостро стоїть проблема поповнення фонду науковими виданнями. Надходження їх незначні, не рахуючи наукових журналів та авторефератів дисертацій. Ставиться завдання збільшення фондів наукової літератури, включаючи цифрові повнотекстові колекції.

Практика свідчить, що ефективне управління інформаційними ресурсами у бібліотеці університету можливе лише за умови тісної співпраці з професорсько-викладацьким складом, особливо стосовно поточного комплектування. Формування списків основної та додаткової літератури з навчальних дисциплін, моніторинг забезпечення нею студентів, визначення потреб у докомплектуванні – ось неповний перелік завдань, в яких перетинаються інтереси працівників бібліотеки і викладачів.

Працюючи з картотекою та БД книгозабезпеченості, працівники бібліотеки можуть визначити дисципліни, коефіцієнт забезпеченості яких навчальною літературою не відповідає вимогам і нормативам, що дозволяє правильно розподілити пріоритети комплектування на поточний та наступні роки.

Картотека книгозабезпеченості на сьогоднішній день є невід'ємною частиною навчально-методичного комплексу з дисциплін і дозволяє здійснити моніторинг забезпечення навчального процесу необхідною літературою згідно до навчальних планів університету.

Книгозабезпеченість – це основний інструмент моделювання освітніх ресурсів та інформаційного забезпечення навчального процесу РДГУ

ЛІТЕРАТУРА

1. Алешин Л. И. Электронная библиотека и проблемы книгообеспеченности в вузе / Л. И. Алешин // Библиография. – 2006. – № 5. – С. 6–10.

2. Забелина О. Б. Книгообеспеченность учебного процесса в условиях информатизации вуза / О. Б. Забелина // Науч. и техн. б-ки. – 2005. – № 9. – С. 48–53.

3. Левківський К. Бібліотека вищого навчального закладу – ключова ланка інформаційного забезпечення навчального процесу на сучасному етапі / К. Левківський // Вищ. шк. – 2008. – № 5. – С. 31–33.

4. Панарина О. Электронная база "Книгообеспеченность" как составная часть информационной системы вуза / О. Панарина // Бібл. форум України. – 2008. – № 4. – С. 12–15.

5. Поперечна Л. А. Стратегія управління інформаційними ресурсами бібліотек ВНЗ / Л. А. Поперечна // Наукові праці Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського / Нац. акад. пед. наук України, Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського ; [редкол.: Л. А. Дубровіна, В. А. Вергунов, Т. І. Ківшар та ін.]. – К. : Пед. думка, 2010. – Вип. 2 : Всеукраїнський інформаційний ресурс з питань психолого-педагогічної науки і освіти: сучасний стан та шляхи розвитку. – С. 152–167.

6. Рябченко І. Картотека книгозабезпеченості в системі автоматизованого керування сучасною університетською бібліотекою / І. Рябченко, М. Воєводіна, Б. Бочаров // Вісн. кн. палати. – 2005. – № 3. – С. 27–29.

Зміст

1. Грипич С. Н. НАУКОВА БІБЛІОТЕКА РІВНЕНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ГУМАНІТАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ: СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ.....	3
2. Поліщук С. М. КНИГОЗАБЕЗПЕЧЕНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ОСВІТНІХ РЕСУРСІВ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ РДГУ.....	29
3. Кучерук І. М. ФОНД ПЕРІОДИЧНИХ ВИДАНЬ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ РДГУ ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА ЗАДОВОЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ЗАПИТІВ КОРИСТУВАЧІВ.....	36
4. Купрунець В. П. ПАСПОРТИЗАЦІЯ КНИЖКОВИХ КОЛЕКЦІЙ ТА ЗІБРАНЬ РІДКІСНИХ І ЦІННИХ ВИДАНЬ ЯК ФАКТОР ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ІНФОРМАЦІЙНОГО РОЗКРИТТЯ ФОНДІВ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ РДГУ.....	42
5. Марчук Н. В. ІНФОРМАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ РДГУ НА ДОПОМОГУ САМОСТІЙНІЙ РОБОТІ СТУДЕНТІВ.....	46
6. Іванчук О. В. ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ РДГУ ДЛЯ ЗАДОВОЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПОТРЕБ СУБ'ЄКТІВ НАВЧАЛЬНОГО І НАУКОВОГО ПРОЦЕСУ.....	51
7. Гаврилюк І. А., Себестьянович О. О. РОЛЬ WEB-САЙТУ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУПРОВІДІ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ І НАУКИ.....	57
8. Семенюк Г. П. ВИСТАВКОВА ТА РЕКЛАМНО-ІМІДЖЕВА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ РОЗКРИТТЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ.....	62

Збірник матеріалів
VI-ї науково-практичної конференції

**НАУКОВА БІБЛІОТЕКА РІВНЕНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО
ГУМАНІТАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ: СТАН І
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

Відповідальний за випуск:

С. Н. Грипич – доцент,
директор наукової бібліотеки
Рівненського державного
гуманітарного університету.

Укладачі:

С. Н. Грипич – доцент, директор
наукової бібліотеки
Рівненського державного
гуманітарного університету.

Г. П. Семенюк – заступник
директора наукової
бібліотеки Рівненського
державного гуманітарного
університету.

Технічний редактор:

Л. С. Кушка – провідний
бібліотекар наукової
бібліотеки Рівненського
державного гуманітарного
університету.

Комп'ютерна верстка:

Себестьянович О.О. – зав.
сектором наукової бібліотеки
Рівненського державного
гуманітарного університету

Формат 60*84 1/16
Папір офсетний. Гарнітура Times.
Тираж 100 прим.
Наукова бібліотека РДГУ